

Eğitim Sosyolojisi

Editör: Mehmet Akif SÖZER

2. Baskı

Editör: Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ

ISBN 978-605-241-982-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2019, Ankara

2. Baskı: Ağustos 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Sosyoloji, Latince “eşlik, dost, üye” anlamlarına gelen socius köküne ilâve Yunanca menşeli “bilim” mânâsını taşıyan logy ekiyle bir araya gelmiş bir sözcüktür. Toplum bilimi anlamına gelir. İnsanın toplum içindeki etkileşimini araştırır. Sosyoloji, insanın etkileşimlerinin bir analizidir. Konusu toplumun kökeni, gelişimi, organizasyonu, işleyişi, temel sosyal davranış yasaları, ilişkiler, kurumlar vb.’dir. Sosyoloji eğitim, hukuk, güvenlik, politika, tıp, din, aile, teknoloji, spor, ekonomideki sosyal gerçekler, vb. ile yakından ilgilenen bir disiplindir. Bu alt sistemler içerisinde hem toplumun yapısal yönlerini hem de her tür sosyal ilişkiyi inceleyen bir alandır. Eğitim ise, çocukların kendi özel ihtiyaçlarına ve potansiyellerine göre gelişebilecekleri bir süreçtir. Eğitim alma süreci sosyal bir süreçtir ve daha fazla sosyal eşitlik sağlamanın en iyi yollarından biridir.

Eğitim sosyolojisi ise, bireysel ve toplumsal deneyimlerin eğitimi ve çıktılarını nasıl etkilediğini araştırılan bir disiplin alanıdır. Hem toplumun kendi içindeki hem de toplumlar arasındaki tüm eğitim yapılarını ve süreçlerini etkileyen sosyal faktörleri inceleyen bir disiplindir. İlgi alanı sınıftaki öğretmenlerin ve öğrencilerin ilişkileri, etkinlikleri ve tepkileridir.

Bu çalışma, kıymetli okura bir katkı sağlayabilirse, buna emek veren yazarlar olarak çok mutlu oluruz. Tüm yazarlar adına keyifli okumalar dilerim...

Editör

Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER
ORCID No: 0000-0002-1291-4067

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER

1. BÖLÜM: TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. Recep ÖZKAN - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1915-2365

2. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE EĞİTİM SOSYOLOJİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Ali GURBETOĞLU - İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3710-3516

3. BÖLÜM: TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSALLAŞMA

Dr. Murat ŞAHİN

4. BÖLÜM: EĞİTİMDE SOSYOLOJİK KURAM VE YAKLAŞIMLAR

Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2051-2471
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Serap TEKTEN AKSÜRMEİ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3840-0056

5. BÖLÜM: TOPLUMSAL TABAKALAŞMA VE EĞİTİM

Dr. Öğr. Üyesi Cengiz POYRAZ - İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
ORCID No: 0000-0003-4869-8404

6. BÖLÜM: EĞİTİM, OKUL VE TOPLUM

Doç. Dr. Mehmet Fatih KARACABEY - Harran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1874-8733
Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÖZ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2113-2929

7. BÖLÜM: AİLE VE EĞİTİM

Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜNGÖRER - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

8. BÖLÜM: POLİTİK EğİTİM

Doç. Dr. Nilgün DAĐ - Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5084-6472

Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1291-4067

9. BÖLÜM: EğİTİMDE FIRSAT VE İMKÂN EŞİTLİğİ

Dr. Öğr. Üyesi Rafet AYDIN - Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7613-3198

10. BÖLÜM: KÜLTÜR VE EğİTİM

Prof. Dr. Mustafa TALAS - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0031-489X

**11. BÖLÜM: KLASİK, MODERN VE ÇAĞDAŞ SOSYOLOJİ TARİHİNE
GENEL BİR BAKIŞ**

Eđitimci Yazar (Eğitim Uzmanı) Şahin AYBEK

12. BÖLÜM: GÖÇ VE EğİTİM

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7455-3706

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM TEMEL KAVRAMLAR

Sosyoloji.....	2
Eğitim Sosyolojisi	2
Toplum	4
Toplumsal Kurum.....	6
Toplumsal Grup.....	6
Toplumsal Sınıf	7
Toplumsal Yapı	7
Toplumsal Olay ve Olgu	10
Toplumsal Değişme.....	11
Toplumsal Hareketlilik	11
Toplumsallaşma	11
Kültür	12
Gelenek	12
Âdet	14
Örf	14
Statü.....	15
Rol	16
Değerler	17
Normlar	18
Tabakalaşma.....	18
Kaynakça	19

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EĞİTİM SOSYOLOJİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Giriş.....	22
Sosyoloji Biliminin Doğuşu ve Gelişimi.....	22
Eğitim ve Sosyoloji	23
Eğitsel Sosyoloji ve Eğitim Sosyolojisi.....	25
Dünyada Eğitim Sosyolojisinin Gelişimi	26
Türkiyede Sosyoloji ve Eğitim	28
Osmanlı-Batı İlişkileri ve Yenilik Hareketleri	30
Meşrutiyet Dönemi Düşünce Akımları.....	32
Türkiyede Sosyolojinin Doğuşu	34
Türkiyede Eğitim Sosyolojisinin Gelişimi.....	36

Türk Sosyolojisinde Ekoller ve Eğitim Sosyolojisi	37
Türkiye'de Eğitim Sosyolojisi Öğretimi	40
Türkiye'de Eğitim Sosyolojisinin Gelişimine Katkıda Bulunan Düşünürler	42
Özet	51
Kaynakça.....	52

3. BÖLÜM

TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSALLAŞMA

Toplumsallaşma	56
Toplumsallaşmanın Tanımı	56
Toplumsallaşmanın Özellikleri	61
Toplumsallaşmanın Amaç ve Tipleri.....	62
Toplumsallaşma Kuramları.....	64
Toplumsal Yapı.....	68
Toplumsal Statü	70
Statünün Kökenleri	71
Statü Ölçütleri.....	72
Toplumsal Rol.....	72
Rollerin Sınıflandırılması.....	73
Kaynakça.....	74

4. BÖLÜM

EĞİTİMDE SOSYOLOJİK KURAM VE YAKLAŞIMLAR

Giriş.....	80
İşlevselci Kuram.....	80
Emile Durkheim.....	83
Talcott Parsons.....	85
Çatışmacı Kuram	87
Karl Marks.....	88
Louis Althusser.....	90
Samuel Bowles ve Herbert Gintis.....	91
Pierre Bourdieu	92
Basil Bernstein	95
Yorumlayıcı Kuram	97
Etnometodoloji.....	98
Fenomenoloji	100
Sembolik Etkileşimcilik.....	101
İnsan Sermayesi Kuramı.....	103
Feminist Kuram	105
Kaynakça.....	107

5. BÖLÜM TOPLUMSAL TABAKALAŞMA VE EĞİTİM

Giriş.....	110
Toplumsal Tabakalaşma.....	110
Toplumsal Tabakalaşma Kuramları	112
İşlevselci Kuramlar	112
Vilfredo Pareto'nun Seçkinler Dolaşımı Kuramı	114
Çatışmacı Kuramlar	115
Toplumsal Tabakalaşma Türleri.....	119
Kölelik.....	119
Kölelik ve Eğitim	121
Kast Sistemi	122
Kast Sistemi ve Eğitim	124
Feodalizm	126
Feodal Sistemde Eğitim	129
Toplumsal Sınıf.....	129
Toplumsal Sınıf ve Eğitim	133
Toplumsal Hareketlilik ve Eğitim.....	136
Türkiye'de Toplumsal Hareketlilik ve Eğitim	143
Özet	144
Kaynakça.....	146

6. BÖLÜM EĞİTİM, OKUL VE TOPLUM

Giriş.....	152
Eğitim Kurumu ve Diğer Sosyolojik Kurumlar Arasındaki Yeri.....	154
Eğitim Sistemi ve Okulların Toplumsal İşlevleri.....	156
Toplumsal Bir Sistem Olarak Okul	160
Eğitim Sistemi, Okullar, Toplumsal Hareketlilik ve Toplumsal Statünün Kazanımı	165
Eğitimin Toplumsal Statünün Kazanılmasındaki Rolü	168
Kaynakça.....	173

7. BÖLÜM AİLE VE EĞİTİM

Giriş.....	176
Aile Yapısı	177
Aile Çeşitleri.....	177
Geniş (Geleneksel) Aile.....	177

Çekirdek Aile	179
Tek Ebeveynli Aile.....	179
Evlilik Çeşitleri.....	180
Türkiye'de Aile Yapısının Özellikleri.....	183
Ailenin İşlevleri.....	185
Ailenin Eğitsel İşlevleri.....	188
Aile Tutumlarının Eğitime Etkisi	189
Aile ve Eğitsel Başarı.....	191
Kaynakça.....	193

8. BÖLÜM POLİTİK EĞİTİM

Giriş.....	196
İnsan.....	196
Politika	198
Eğitim	200
Politik Eğitim	202
Kaynakça.....	203

9. BÖLÜM EĞİTİMDE FIRSAT VE İMKÂN EŞİTLİĞİ

Eğitim.....	206
Eşitlik ve Fırsat.....	206
Eğitimde Fırsat Eşitliği.....	208
Türkiye'de Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Durumu.....	213
Eğitimde Fırsat Eşitliğini Engelleyen Etmenler.....	218
Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlama Yolları.....	232
Kaynakça.....	234

10. BÖLÜM KÜLTÜR VE EĞİTİM

Kavram ve Tanım	240
Kültür Aktarımı ve Okul	241
Kültürün İşlevleri.....	242
Kültür Değişmeleri.....	243
Kültür ve Medeniyet.....	245
Kültürel Farklılıklar	246
Kültür ve Eğitim Arasındaki İlişki	247
Kaynakça.....	248

11. BÖLÜM

KLASİK, MODERN VE ÇAĞDAŞ SOSYOLOJİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Sosyoloji Tarihini Nasıl Ele Almalıyız?.....	252
Fenomenoloji ve Fenomenolojik Sosyoloji	254
Edmund Husserl ve Fenomenoloji (Görüngü) Bilimi	254
Alfred Schutz ve Fenomenolojik Sosyoloji	255
Fenomenoloji ve Fenomenolojik Sosyoloji Birbirinden Farklı Mıdır?	255
Fenomenolojik Sosyolojiye Genel Bir Bakış	256
Frankfurt Okulu (Eleştirel Kuram) Niye Önemlidir?.....	256
Frankfurt Okulu Dört Dönemden Oluşur.....	257
Frankfurt Okulu'nun Pozitivizm ve Araçsal Akıl Eleştirisi	257
Kültür Endüstrisi ve Kitle Kültürüne Bakışları	257
Jürgen Habermas ve Frankfurt Okulu.....	258
Post-Yapısalcılık.....	258
Michel Foucault	259
Jacques Derrida	260
Kaynakça.....	261

12. BÖLÜM

GÖÇ VE EĞİTİM

GİRİŞ.....	264
Göç Çeşitleri.....	265
İç Göç.....	265
Dış/Uluslararası Göç.....	266
Beyin Göçü.....	266
İşçi/Emek Göçü	267
Mübadele Göçü	267
Daimî ve Geçici Göç.....	268
Zorunlu Göç	268
Gönüllü Göç	268
Mevsimlik Göç	269
Sürekli Göç.....	269
Göçün Etkileri.....	269
Göçün Sosyolojik Etkileri	270
Göçün Ekonomik Etkileri	272
Göçün Psikolojik Etkileri	273
Göçün Eğitim Üzerindeki Etkileri	274
Göçmen Eğitiminde Temel Yaklaşımlar.....	284
Kaynakça.....	294

1. BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. Recep ÖZKAN
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Bu Bölümün Kazanımı

Eğitim Sosyolojisi ile ilgili temel kavramları açıklar.

İçindekiler

Sosyoloji	Kültür
Eğitim Sosyolojisi	Gelenek
Toplum	Adet
Toplumsal Kurum	Örf
Toplumsal Grup	Statü
Toplumsal Sınıf	Rol
Toplumsal Yapı	Değerler
Toplumsal Olay ve Olgu	Norm
Toplumsal Değişme	Tabakalaşma
Toplumsal Hareketlilik	Kaynakça
Toplumsallaşma	